

SIFATLI TA'LIM MUHITINI YARATISHDA YOSH VA PEDAGOGIK PSIXOLOGIYA FANINING ASOSIY SOHALARI.

Xolto'rayeva Shahnoza, Abdumurodova Oydin

*Termiz davlat Pedagogika institutining Boshlang'ich ta'lim fakulteti 1-bosqich
talabalari*

Annotatsiya: Ushbu sifatli ta'lim muhitini yaratishda yosh va pedagogik psixologiya fanining asosiy sohalari to'g'risida umumiy ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: psixologiya, metodlar, predmeti, kuzatish, yosh, sifatli ta'lim.

Hozirgi davrda mamlakatimizda, shu jumladan xalq maorifi tizimida amalga oshirilayotgan o'zgarishlar o'qituvchilar, barcha pedagoglar oldiga o'quvchining bilimlarni yuksak darajada o'zlashtirishi; o'quvchilar mustaqil tafakkurini, ular aktivligini rivojlantirish; ularda yuksak axloqiy sifatlarni tarbiyalash; ularning tafakkur, muloqot, o'qish, mehnat qilishga bo'lgan qobiliyatlarini taraqqiy ettirish kabi murakkab va mas'uliyatli vazifalarni qo'yimoqda. Bu vazifalarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun faqat pedagogika fanining nazariy asoslarini, har bir o'qituvchi predmetni o'qitish metodikasini, maktab o'quvchilarining fiziologiyasi asoslari, maktab o'quvchilari gigiyenasi asoslarinigina bilish emas, balki ma'lum darajada psixologik bilimlarga ham ega bo'lishi lozim. Har bir pedagog ma'lum darajada psixolog ham bo'lishi talab etiladi, chunki ular har biri faqat o'ziga xos bo'lgan, turli yoshdagi, turli individual xususiyatlarga ega bolgan o'quvchilar bilan ish olib boradi. Har bir bola faqat o'ziga xos bilish faoliyati, iroda, xarakter, xulq-atvor xususiyatlariga ega. Maktabdagi ta'lim-tarbiya berish jarayonida ham shu xususiyatlarni bilish va shunga asoslanib ularga individual munosabatda bo'lish lozim. Mana shularni hisobga olgandagina, har bir pedagog o'zining asosiy vazifasi, ya'ni yosh avlodga ta'lim-tarbiya berish ishini muvaffaqiyati amalga oshiradi. Shuning uchun ham psixologiya fanining alohida sohalari bo'lmish yosh va pedagogik psixologiya asoslarini chuqur bilish har bir pedagog uchun muhim hisoblanadi. Psixologiya fanining bir qator tarmoqlari, sohalari mavjud. Ular orasida yosh psixologiyasi alohida ahamiyatga ega. Yosh psixologiyasi psixik rivojlanish, shuningdek, bolalik, o'smirlik, o'spirinlik, yetuklik va qarilik davrida shaxs taraqqiyotining xususiyatlarini o'rganadi. Juda ko'p fundamental tadqiqotlar o'tkazilganligiga qaramay, bugungi kunda inson psixikasini uning butun hayotiy yo'li bosqichlarida rivojlanish xususiyatlarini yaxlit holda tavsiflashga erishilmagan. Bilimlarning har bir sohasi o'ziga xos nomlanishga ega. Lekin ba'zi bir bilimlar sohasi bir necha nom bilan ham atalishi mumkin. Masalan, yosh psixologiyasini boshqacha qilib, rivojlanish psixologiyasi

deb nomlash mumkin. Ammo bu yerda aynan bitta yoki bir-biriga mazmun jihatdan juda yaqin bo'lgan bilimlar sohasi ko'zda tutiladi va inson xulq-atvori, psixik rivojlanishning yosh xususiyatlari to'g'risida fikr yuritilmoqda. Rus psixologi R.S.Nemov asarlarida ular sinonim sifatida qo'llaniladi.

Yosh psixologiyasining predmeti- inson psixikasining Yosh jihatdan taraqqiyoti, psixik jarayonlar hamda inson shaxsi xislatlarining ontogenezi organizmdan iborat.

Yosh psixologiyasi oz navbatida bir qancha sohalarga bolinadi.:

1. Bolalar psixologiyasi
2. Kichik maktab yoshidagi oquvchilar psixologiyasi.
3. Osmir psixologiyasi.
4. Ilk ospirinlik yoshi psixologiyasi.
5. Katta yoshdagilar psixologiyasi.
6. Gerontopsixologiya (qarilik) psixologiyasi.

Ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarga individual yondashish uchun ularning individual-psixologik xususiyatlarini, o'quvchilar shaxsining o'ziga xosligini bilish, o'rganish zarur. «Agar pedagogika odamni har jihatdan tarbiyalamoqchi bo'lsa, u oldin o'sha odamni ham har jihatdan bilib olishi kerak», — deb yozgan edi K.D. Ushinskiy.

Shuning uchun har bir o'qituvchi o'quvchilarni o'rganish usullari bilan qurollanishi shart. Demak, yosh va pedagogik psixologiya asoslarini bilish har bir fan o'qituvchisi, har bir pedagog uchun muhim ahamiyatga ega. Har bir fanning o'rganish metodlari bo'lgani kabi, yosh va pedagogik psixologiya ham psixologiya fanining alohida bo'limlari sifatida o'z tadqiqot metodlariga ega. Yosh va pedagogik psixologiyaning metodlari faqat nazariy, ilmiy tadqiqot ishlari uchunгина emas, balki kundalik, amaliy vazifalarni hal qilish uchun ham zarur. Rus psixologi B.G. Ananyev bo'yicha tadqiqot metodlari 4 guruhga bo'linadi:

I. Tashkiliy metodlar: taqqoslash, longityud va kompleks metodlari kiradi. Taqqoslash—umumiy psixologiya, ijtimoiy psixologiya, pato- psixologiya va defektologiyada keng qo'llaniladi. Yosh va pedagogik psixologiyada o'rganilayotgan psixik jarayonlarning dinamikasini aniqlash uchun qo'llaniladi. Longityud – (uzluksiz) uzoq vaqt davomida ayni bir xil kishilar o'rganiladi. Kompleks – psixologik tadqiqotlar boshqa fanlar metodlari ishtirokida o'tkaziladi. (shaxsning jismoniy, fiziologik, psixik va ijtimoiy taraqqiyoti aniqlanadi).

II. Empirik metodlar: kuzatish va o'z-o'zini kuzatish; eksperimental psixodiagnostika metodlari (test, anketa, suhbat, sotsiometriya, intervyu); faoliyat natijalarini tahlil qilish; biografiya metodlari.

III. Ma'lumotlarni qayta ishlash metodlari: miqdoriy (statistika) va psixologik yoki sifatiy tahlil turlariga bo'linadi.

IV. Sharhlash metodlari: Genetik va "donalash" metodlari. Genetik metodda taraqqiyotdagi bosqich, pog'onalar, inqiroz holatlari ajratib ko'rsatiladi (vertikal aloqa). Donalash metodida esa shaxsning barcha xarakteristikalari o'rtasidagi "gorizontal" aloqalar aniqlanadi.

Yosh va pedagogik psixologiyada tadqiqot o'tqazishning quyidagi 4-bosqichi ajratib korsatiladi:

1. Tayyorgarlik bosqichi.
2. Tadqiqot (eksperiment) bosqichi.
3. Malumotlarni qayta ishlash bosqichi.
4. Malumotlarni tushuntirib berish bosqichi.

Birinci bosqich- tayyorgarlik bosqichi. Bunda har xil vositalar yordamida material organiladi, dastlabki malumotlar toplanadi (oquv mashg'ulotlari va mehnat faoliyati chogida, turmushda, ataylab uyushtirilgan suhbatlar jarayonida kuzatuvdan foydalaniladi, bazan maxsus tanlangan savollar yozilgan anketalar qollaniladi, biografik malumotlar aniqlanadi, anamnez toplanadi, yani tadqiq qilinayotgan faktning hosil bolishiga qadar mavjud shart- sharoitlar tariflanadi va hokazolar).

Ikkinchi bosqich - xususan eksperimental bosqich bolib, tadqiqotning konkret metodikasi amal qiladi va oz navbatida bu bosqich birin- ketin qollaniladigan qator boginlarga eksperiment seriyalariga bo'linadi.

Tadqiqotning uchinchi bosqichi- tadqiqot malumotlarini sifat jihatidan qayta ishlashdir. U psixologiyaning matematik apparatini dastlab ilgari surilgan farazning tasdigi tarzida olingan xulosalarning haqqoniyligi haqida hukm chiqarish imkonini beradigan turli xildagi statistik usullar va ehtimollik nazariyasining asosiy qoidalarini qollanishni taqozo etadi.

Tadqiqotning tortinchi bosqichi - olingan malumotlarni izohlab berish, ularni psixologik nazariya asosida talqin qilish, farazning togri yoki notogriligini uzil- kesil aniqlashdan iboratdir.

Psixologik tadqiqot bosqichlari.

Tayyorgarlik bosqichi

I. Muammoning organilganlik holatini tahlil qilish, vazifalarini belgilab olish, tadqiqotning ishchi farazini ilgari surish, metodikalar tanlash.

II. Xulosalar ishonchliligini taminlovchi malumotlar toplash. Buning uchun turli metodlar qollanilib, bir yoki bir necha bosqichlarda eksperiment otkaziladi.

III. Tadqiqot natijalarini miqdoriy qayta ishlash, ortacha qiymat, korrelyasiya koeffitsentlarini aniqlash, grafiklar va jadvallar, diagramalar tuzish.

IV. Malumotlarni tavsiflash (interpretatsiya qilish), xulosalar ishlab chiqish. Bu metodlardan ayrimlarini ko'rib chiqamiz.

Kuzatish — psixik xususiyatlarni uzoq vaqt davomida, rejali, biror maqsad asosida o'rganish. Kuzatish — universal metod bo'lib, turli vaziyatlarda ishlatiladi. Ilmiy kuzatish hayotiy (ilmiy bo'lmagan) kuzatishdan tubdan farq qiladi. Hayotiy kuzatish — kundalik hayotda, rejasiz amalga oshirilib, turli tasodiflarga bog'liq bo'ladi. Kuzatish ilmiy bo'lishi shu bilan bir qatorda psixologik-pedagogik kuzatish bolishi uchun bir qancha talablarga amal qilishi lozim:

1. Maqsadga yonalganlik. Umuman oquvchini emas, balki uning shaxsiy sifatleri qonkret namoyon bolishini turli vaziyatlarda va faoliyatning har xil turlarida oyin, oqish, mehnat, muloqat jarayonida kuzatish.

2. Reja. Kuzatishni boshlashdan oldin muayyan vazifalar belgilanishi (nimani kuzatish), reja tuzilishi (vaqti va vositalari), korsatkichlari aniqlab olishi (nimani qayd etish), bolishi mumkin bolgan xatolar va ularni oldini olish yollari, taxmin qilinayotgan natijalarni oylab olishi lozim. Bunda kuzatilayotgan xususiyat aniq belgilanishi lozim (ular kop bolmasligi zarur). Kuzatishdan maqsad xulq-atvordagi topilgan kamchiliklarni togirlash yollarini ishlab chiqish bolmogi lozim.

3. Mustaqillik. Kuzatish yol-yolakay qilinishi lozim bolgan emas, balki mustaqil ravishda otkazilishi kerak bolgan vazifa bolmogi lozim.

4. Tabiiylik. Psixologik-pedagogik kuzatish oquvchilar uchun tabiiy sharoitlarda otkazilishi lozim. U oqituvchining ishtirokisiz otkazilishi zarurki, oquvchi kuzatilayotganini sezmasin.

5. Tizimlilik. Kuzatish oqituvchining xohishi bilan emas, balki doimiy reja asosida, tizimli ravishda yoki rejalashtirilgan malum oraliqdan song otkazilishi zarur.

6. Obektivlik. Kuzatish jarayonida oz taxminlarini emas, obektiv fakt, harakat, oquvchilar xulq-atvorining obektiv xususiyatlarini qayd etish va shu asosda xulosa chiqarish lozim.

7. Qayd etish. Olingan barcha malumotlar malum tizimda qayd etilishi lozim. Olingan natijalar kuzatish jarayonida yoki uni otkazilgandan song darhol qayd qilishi kerak.

Biroq kuzatish metodining kamchiliklari ham mavjud. Bular :

1. Tekshiruvchining passiv holatni egallaganligi.
2. Qayd etishdagi xatolar.
3. Qaytarish imkonining yoqligi.
4. Natijalarni tahlil qilishdagi subektivizm.

Kuzatish metodining ijobiy tomoni shundaki, eksperimental ravishda organish imkoni bolmagan faoliyatni analiz qilish, oquvchi xulq-atvorini tabiiy sharoitda organish imkoniyati mavjud.

Kuzatish pedagogik amaliyotda qollaniladigan asosiy metodlardan biridir. Kuzatish intervallari Yoshga bogliq bolishi kerak.

Tugilgandan 2 - 3 oygacha har kuni

2 - 3 oydan - 1Yoshgacha har hafta

Ilk bolalik yani 1 - 3 Yoshda har oyda

3 Yoshdan 6 - 7 Yoshgacha yarim yilda 1 marta

7 11 Yoshda 1 yilda 1 marta kuzatish otkazilishi zarur.

Eksperiment metodi. Eksperiment metodi tabiiy va laboratoriya eksperimenti turlariga bolinadi. Bu metod psixik holatni tarflashgagina emas, balki ularni tushuntirib berishga ham imkon beradi. Kuzatishdan farqli olaroq, psixologik eksperiment tadqiqotchining sinalayotgan faoliyatga faol aralashuvi mumkinligini nazarda tutadi. Jumladan, psixologik fakt aniq namoyon bolishiga, uning tadqiqotchi xohlagan yonalish boyicha ozgartirilishiga, har jihatdan tadqiq qilish uchun bir necha martalab takrorlanishiga imkon beradigan shart-sharoitni yaratadi. Laboratoriya eksperimenti yordamida diqqatning xossalarini, idrok, xotira va boshqalarning oziga xos xususiyatlarini tadqiq qilish mumkin. Hozirgi paytda laboratoriya eksperimentini kopincha shunday tarzda otkazishadiki, unda odam odatdagi sharoitlarda bajarishi mumkin bolgan faoliyatning bazi psixologik jihatlari modellashtirilib qoyiladi.

Masalan, materialni yodlashning samaradorligi uni uzoq vaqt xotirada saqlab qolish togrisidagi korsatmaga bogliqligini tadqiq qilish tabiiy eksperimentga misol bola oladi.

Psixologik-pedagogik tadqiqot vazifalarini bajaradigan tabiiy eksperiment psixologik-pedagogik eksperiment deb ataladi. Har xil Yosh bosqichlarida oquvchilarning bilish imkoniyatlarini organishda, oquvchi shaxsini shakllantirishning qonkret yollarini aniqlashda uning roli benihoya kattadir. Psixologik-pedagogik eksperiment uch qismdan iborat. Aniqlovchi, shakllantiruvchi, nazorat eksperimentlari. Aniqlovchi eksperimentda sinaluvchilardagi biror psixik jarayonning rivojlanish darajasi aniqlanadi. Masalan, boladagi xotiraning rivojlanish darajasi Meyli testi yordamida aniqlanishi mumkin. **Anketa.** Savollar yordamida psixologik axborot toplashning metodik usulidir. Bunda savollar mantiqan bir-biri bilan boglangan bolib, tadqiqotning maqsadiga mos keladi. Anketa yordamida oqituvchi oquvchilar shaxsiy sifatlarini aniqlash uchun material toplaydi.

Taklif etiladigan savollarga qarab, anketalar mazmun, funksiyasi, shakli boyicha turli xil bolishi mumkin.

Mazmun boyicha anketa:

1. Faktlar (Sening bosh vaqtingdagi mashguloting, Uy joy sharoitingni tarifla) ;

2. Atrofdagi kishilar, hodisalar xarakteristikasini (Oquv- ishlab chiqarish korxonasi ish formasi boshqacha bolishi kerak deb hisoblaysanmi?, Kopchilik bolalar oz imkoniyatlarini toliq ishga solmay oqishlarining sababi nimada deb oylaysan?).

3. Oquvchining niyatlarini ifodalashi mumkin (Oliy oquv yurtiga kirasanmi?, Yozgi oromgohga borasanmi?).

Savollar bajaradigan funksiyasiga kora anketa oz ichiga quyidagilarni oladi:

a) Filtrovchi-savollar. M.: agar o'qituvchini oliygohga kirishni xohlovchilar qiziqтира, anketada quyidagicha savollar taklif etiladi: Sening yoqtiradigan predmeting?. Bunga faqat oliygoxga kirmoqchi bolgan oquvchilargina javob beradilar.

b) Tekshiruvchi yoki nazorat qiluvchi savollar. Ularning asosiy funksiyasi malumotning togriligini tekshirish.

Shakli boyicha anketalar:

a) Ochiq bunda togrri savollar oz xohishiga qarab, erkin javob berish mumkin.

b) Yopiq bunda savollarga tayyor javob berilgan bolib, oquvchi ulardan birini tanlashi lozim.

Anketa savollariga quyidagi talablar qoyiladi:

1. Savollar aniq, tushunarli, sodda va konkret bolishi lozim.

2. Anketaning boshida oson savollar, keyin qiyin, undan keyin eng murakkablari, nihoyasida yana oson savollar berilishi lozim.

3. Bitta xususiyatni aniqlashga bir necha savollar, nazorat qiluvchi savollar berilishi lozim.

Anketa metodining ijobiy tomoni:

1) ommaviy organish imkoniyati;

2) informatsiya toplash tezligi;

3) malumotlarni analiz qilishda matematik metodlardan keng foydalanish imkoniyati;

4) ogzaki formada javob olish qiyin bolgan savollarga javob olish imkoni;

5) bir necha tadqiqotlar natijasini taqqoslash imkoni;

6) natijalarni qayd etishning qulay usuli.

Shuni ham nazarda tutish lozimki, anketa metodi shaxs xususiyatlarining barcha sohalarini to'la o'rganish imkonini bermaydi, o'quvchilar turlicha javob berganlari tufayli ularni klasifikatsiya qilishda qiyinchiliklar uchraydi, javoblarning obektivligi yuqori emas, chunki o'quvchilar bunga vijdonan yondoshmasliklari mumkin.

Suhbat metodi. Suhbat bevosita muloqot jarayonida o'quvchilar psixik xususiyatlarini aniqlash metodikasi bolib, oqituvchi oldindan tayyorlab qoygan savol asosida o'zi uchun kerakli bolgan informatsiyani olish imkoniga ega.

Suhbat metodikasi yordamida inson xarakteri xususiyatlari, xatti-harakati motivlari, hayotining turli tomonlariga uning bahosi, biografiyasining asosiy faktlari va unga bolgan munosabatlarni aniqlash mumkin.

Suhbat metodi malum qoidalarga asoslanishi lozim.

1. Suhbat tasodifiy emas, rejali bolishi kerak.
2. Suhbat boshida oquvchi qiziqadigan mavzuda gaplashish kerak.
3. Suhbat boshlanishida biografik xarakterdagi savollar berilmasligi kerak.
4. Savollar tushunarli, Yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda berilishi kerak.

Suhbat metodining ijobiy tomoni oquvchi bilan bevosita muloqatda bolish, uning reaksiyalarini hisobga olish imkoni, qoshimcha, toldiruvchi savollar berilishi mumkinligidir. Shuni ham nazarda tutish kerakki, suhbatdan biz obektiv fakt emas, balki kishining subektiv fikrini olamiz.

Test metodi. Test - inglizcha «sinash», «tekshirish» degan ma'noni anglatadi, Shaxsning aqliy o'sishini, qobiliyatini, irodaviy sifatlari va boshqa psixik xususiyatlarini tekshirishda qo'llaniladigan qisqa standart masala, topshiriq, misol yoki jumboqlar test deb ataladi. Test, ayniqsa, odamning qanday kasb egallashi mumkinligini, kasbga yaroqliligi yoki yaroqsizligini, iste'dodlilar va aqli zaiflarni aniqlashda, kishilarni saralashda keng qo'llaniladi. Test metodining qimmatli tajribaning ilmiylik darajasiga, tekshiruvchining mahoratiga va qiziqishiga, to'plangan ma'lumotlarning ob'ektivligi va ularni ilmiy taxlil qila bilishiga bog'liqdir. 1905 yil fransuz psixologlari A.Bine va A.Simonlar insonning aqliy o'sish va iste'dod darajalarini o'lchash imkoniyati borligi g'oyasini olg'a surganidan keyin psixologiyada test metodi qo'llanila boshlandi. Hozirgi zamon nodir testlar qatoriga psixologlardan Rorshax, Rozensveyg, Kettel, Veksler, Ayzenk, Anastazi, Raven va boshqalar ijodining namunalarini kiritish mumkin. Eng keng tarqalgan testlar qatoriga muvafaqqiyatga erishish testlari, intellekt testlari (aqliy rivojlanish darajasini o'lchashga mo'ljallangan), shaxs testlari (inson irodasi, emotsiyasi, qiziqishi, motivatsiyasi va xulqini baholashga yo'naltirilgan diagnostik usullardan iboratdir), shaxs «loyihasi» (proektiv) testlari (savollarga

bitta aniq javob berish talab qilinadi, javoblarni tahlil qilib, shaxs xususiyatining «loyihasi» ishlab chiqiladi) kiradi.

Proektiv metodlar. Proektiv metodlar test usullarining bir ko'inishi bo'lib, ularda tekshiriluvchi uchun aniq ko'inishga ega bo'lmagan noaniq narsalar tavsiya etiladi va ularni sharhlash topshirig'i beriladi. Proektiv metodlar qatoriga Rorshaxning "Siyoh dog'lari" testini kiritish mumkin. (1921). Bu – 2 tomonlama simmetrik shaklda berilgan 10 xil siyoh dog'laridan iborat bo'lib, har 1 dog' har xil bo'yoqli fonda ko'rsatiladi. Tekshiriluvchidan har 1 "dog'" nimaning shaklini eslatishi so'raladi. Bunda: 2 ta dog' qizil rangli shtrixlar, 5 ta dog' kul rang – qora, 3 ta dog' – yorqin bo'lmagan ranglarda beriladi. Sinaluvchi tasvirlagan obrazlar va assotsiatsiyalarga qarab uning shaxsi xususiyatlari to'g'risida xulosa chiqariladi. Rorshax testining yosh psixologiyasida qo'llaniladigan varanti Ye.T. Sokolova tomonidan modifikatsiya qilingan test. Bu test oilaviy muloqatni diagnostika qilishda foydalaniladi. Bu maqsadda eksperimentga qo'shimcha metodik usul kiritilgan. Bir necha kartochkalar bo'yicha eksperiment qatnashchilari kelishishlari kerak. Birgalikdagi (kelishuv asosida) javoblarning sifati va miqdoriga qarab tadqiqotchi kichik guruh (yoki oila)ning jipsligi va mosligi haqida ma'lumotni qo'lga kiritadilar.

Biografik (tarjimai hol) metodi. Inson psixikasini tadqiq qilish uchun uning hayoti, faoliyati, ijodiyoti to'g'risidagi og'zaki va yozma ma'lumotlar biografik metod orqali o'rganiladi. Bu borada kishilarning tarjimai holi, kundaligi, xatlari, esdaliklari, o'zgaralar ijodiga bergan baholari, taqrizlari alohida o'rin egallaydi. Shu bilan birga o'zgaralar tomonidan to'plangan tarjimai hol haqidagi materiallar: esdaliklar, xatlar, rasmlar, tavsiflar, baholar, magnitafon ovozlari, fotolavhalar, xujjatli filmlar, taqrizlar o'rganilayotgan shaxs haqida to'la tasavvur etishga xizmat qiladi. Sotsiometrik metod. Bu metod kichik guruh a'zolari o'rtasidagi bevosita emotsional munosabatlarni o'rganish va ularning darajasini o'lchashda qo'llaniladi. Unga amerikalik sotsiolog Djon Moreno asos solgan. Mazkur metod yordamida muayyan guruhdagi har bir a'zoning o'zaro munosabatini aniqlash uchun uning qaysi faoliyatida kim bilan birga qatnashishi so'raladi. Tadqiqotning sotsiometrik metodi sharoitga muvofiq lashtirilgan kichik guruhlardagi shaxslararo munosabatni o'lchash usuli hisoblanadi. Bu usulda sinaluvchilarga bevosita savollar beriladi va ularga ketma-ket javob qaytarish orqali guruh a'zolarining o'zaro tanlash jarayoni vujudga keltiriladi. Maktabgacha tarbiya muassasalari maktabdagi o'quvchilar jamoasi, mehnat lagerlari, oliy maktablar, mehnat jamolari va turli muassasalarning xodimlari o'rtasidagi munosabatlarning xususiyatlari, dinamikasi, shaxslararo ziddiyatlarning sababi shu metod yordamida o'rganiladi. Umuman olganda, sotsiometriya metodidan turli

yoshdagi, ikki xil jinsdagi, saviyasi har xil kishilar guruhlaridagi psixologik qonuniyatlarni tadbiq etishda unumli foydalanish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

- 1.Nishanova, Z.T.Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya [Matn] : darslik / Z.T. Nishanova va boshq. — Toshkent: « O 'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2018. — 600 b.
2. Do'stmuhammedova Sh. A., Tillashayxova Sh. A., Baykunusova. G. Yu., Ziyavitdinova G. Z., "Yosh davrlari va pedagogik psixologiya" - Darslik. Toshkent. Nizomiy nomidagi TDPU, 2020 y.

